

experimenten met lokale televisie en gemeenschapstelevisie in franstalig België

jaak boon

Ontstaansgeschiedenis

In de culturele beweging na '68 werden de traditionele vormen van omroep gecontesteerd en wilde men door middel van video-apparatuur en met de kabel als verspreidingstechniek een andere televisie realiseren, een televisie waaraan de bevolking kon participeren en waarmee ze zich kon uitdrukken. Voor de concrete werking werd deze televisie opgesplitst in een lokale en een gemeenschapstelevisie.

Gemeenschapstelevisie (GTV) beschikt over een minimum van institutionalisatie en wil via actieve medewerking van de bevolking en door programma's die representatief zijn voor wat leeft binnen de gemeenschap het gemeenschapsleven bevorderen.

Lokale televisie (LTV) daarentegen is meer geïnstitutionaliseerd en wil via passieve medewerking van de bevolking en door het brengen van pluralistisch samengestelde programma's de bevolking informeren over haar eigen lokaliteit.

Vanaf 1973 eisten verscheidene franstalige videogroepen toegang tot de kabel om lokale televisie of gemeenschapstelevisie te organiseren. De Minister van Franse Cultuur, H.-F. Van Aal ging in op deze eis met het K.B. van 4 mei 1976 waarin de toelating gegeven werd om: «in het Franse taalgebied, bij wijze van proef en met instemming van de betrokken verdeler, langs een net voor radio-omroepuitzendingen en in een bepaalde zone ervan, audio-visuele programma's van plaatselijk belang door te geven op voorwaarde dat deze programma's beperkt blijven tot de socio-culturele activiteiten.»

De Minister van Nederlandse Cultuur, R. DE BACKER, gaf geen toelating voor de Brusselse experimenten. Uiteindelijk ontwikkelden zich negen experimenten, evenredig verspreid over franstalig België (1).

De experimenten ontvangen een jaarlijkse subsidie vanwege het Ministerie van Franse Cultuur. Een aantal experimenten ontvangen tevens subsidies van de stad of gemeente op wiens grondgebied de programma's verspreid worden en/of van de betrokken kabelmaatschappij.

De Minister ondersteunde de hierboven vermelde doelstellingen LTV en GTV en voegde er de doelstelling educatie aan toe.

Binnen het bestek van dit kort artikel is het voor ons onmogelijk om een degelijk overzicht te geven van de verschillende experimenten. Daarom beperken we ons tot het weergeven van de globale evolutie die zich in de periode '80-81' heeft voltrokken.

Gemeenschapstelevisie

In de manier waarop men deze doelstelling concreet heeft willen realiseren onderscheiden we twee richtingen.

1° Gemeenschapstelevisie als spiegel van de samenleving

Men heeft gepoogd deze doelstelling te realiseren door:

- een institutionele structuur op te zetten waaraan de bevolking in sterke mate kan participeren, de kern van deze structuur vormt de programmaraad waarin de bevolking zelfstandig de globale programmatie van het experiment kan bepalen;

- de bevolking de mogelijkheid te bieden om zowel inhoudelijk als technisch haar eigen programma's te realiseren. Geen enkel experiment heeft de institutionele medewerking van de bevolking verkregen. Deze richtte zich slechts tot de programmaraad wanneer ze een door haar ingerichte activiteit via de «televisie» wilde bekend maken. Van een echte programmapolitiek was echter geen sprake.

Globaal bekeken hebben de experimenten de werkwijze verlaten waarbij de bevolking de video-apparatuur zelf hanteert. Deze evolutie kunnen we als volgt samenvatten en verklaren:

- de bevolking heeft geen ervaring met video-apparatuur en weet niet hoe ze een audio-visueel programma moet samenstellen;
- hieruit volgt dat de gerealiseerde programma's grote tekortkomingen vertonen, zowel wat samenstelling (regie en scenario) als wat vormgeving betreft (voorbeeld storende camerabewegingen, onstabiele camera);
- deze tekortkomingen en de slechte technische kwaliteit werden door het publiek als negatief ervaren;
- om de globale kwaliteit te verbeteren heeft men kwalitatief betere video-apparatuur aangekocht en worden de programma's door gespecialiseerd personeel verzorgd;
- met deze nieuwe video-apparatuur werd het, zowel door de moeilijkere bediening als ten gevolge van de hogere kostprijs van de apparatuur, onmogelijk om ze door ongeschoold personeel te laten bedienen.

Inhoudelijk bleven de programma's beperkt tot het voorstellen van de plaatse-

lijke (in)formele groeperingen en het weergeven van de aanwezige opinies. Deze werkwijze functioneert niet goed en wordt door de meeste experimenten verlaten.

2° De gemeenschapstelevisie als katalysator van de samenleving

Met deze werkwijze ligt het initiatief bij de GTV zelf. De personeelsleden schakelen zich in het gemeenschapsleven in en vervullen er de rol van animator of katalysator. Ze helpen de (in)formele groeperingen bij het formuleren van hun eisen of standpunten. Indien de groep dit wenst kan ze haar eisen of standpunten via de GTV bekendmaken. Voor de inhoudelijke formulering werkt ze samen met een «animator», de technische realisatie en de audio-visuele vormgeving worden verricht door het regiepersoneel van de GTV. Deze personeelsleden streven er naar om de ideeën van de groep zo getrouw mogelijk op audio-visuele wijze te vertalen. De betrokken groep draagt daarom de volledige verantwoordelijkheid voor het gerealiseerde programma.

Inhoudelijk poogt men zoveel mogelijk de bewegingen en ideeën binnen de samenleving te stimuleren en naar buiten te brengen. Het louter voorstellen van groepen wordt zoveel mogelijk vermeden.

Deze methode wordt voor 3 van de 9 experimenten toegepast en functioneert goed. De andere experimenten schakelen over op deze werkwijze.

Men is erin geslaagd om een GTV uit te bouwen waarbij men op de samenwerking en de interesse van de bevolking kan rekenen. We wijzen erop dat het initiatief en de concrete uitwerking van deze GTV niet bij de bevolking liggen — zoals theoretisch gepland — maar bij het personeel van de GTV.

Lokale televisie

Uit de werking en de programmatie van de verschillende experimenten blijkt duidelijk dat men erin geslaagd is om een lokale televisie uit te bouwen. De bevolking beschikt over de mogelijkheid om aan deze lokale televisie te participeren vermits zowel groepen als individuen programma's kunnen aanvragen. We menen dat de participatiemogelijkheden tevens bevorderd worden door de institutionele structuur van de LTV waarin de

plaatselijke groepen steeds vertegenwoordigd zijn.

Educatie

Met uitzondering van het Luikse experiment Canal Emploi, dat zich uitsluitend met de vorming van werklozen bezighoudt, werd de doelstelling educatie nog weinig ontwikkeld. Bij een drietal experimenten werkt men reeds samen met de plaatselijke scholen, waarbij de video-apparatuur wordt ingeschakeld in het leerproces en tevens wordt gebruikt om de scholieren vertrouwd te maken met de beeldtaal.

Verscheidene experimenten zullen in de toekomst via de kabel educatieve programma's verspreiden. Te Charleroi wordt een experiment ontwikkeld (Téléduc) dat zich uitsluitend op educatie richt.

Pluralisme

Al de experimenten beschikken over een pluralistisch samengesteld beheersorgaan. Met uitzondering van T.V.C. Ottignies (zie verder) heeft noch de samenstelling noch de werking van deze beheersorganen problemen opgeleverd. Wel merkten we bij 2 experimenten een gebrek aan interesse vanwege de gemeentelijke afgevaardigden die deel uitmaakten van dit beheersorgaan. Er is slechts één experiment (R.T.C. Liège) waarbij al de bestuurszetels op strikt pluralistische wijze verdeeld worden. Met uitzondering van T.V.C. Ottignies is er dus nergens sprake van beïnvloeding vanwege politieke partijen of vakbonden. Ook druk vanuit de kabelmaatschappijen of commerciële groeperingen lijkt nergens aanwezig.

De ontwikkeling van een «andere» televisie in franstalig België

Men is erin geslaagd om een televisie uit te bouwen waarin de volgende facetten aan bod komen: lokale televisie, gemeenschapstelevisie en educatie. Bovendien worden nieuwe mogelijkheden zoals lokale teletekst en televisie op aanvraag in het vooruitzicht gesteld.

Vermits ieder experiment vanuit zijn lokaliteit een eigen werking ontwikkeld heeft is het zinloos om een klassement op te stellen van de meest tot de minst geslaagde. Bij de experimenten die moeilijkheden ondervonden werden hier-

uit de conclusies getrokken en reeds de nodige schikkingen voor de toekomst getroffen.

De uitzondering die deze regel bevestigt is T.V.C. Ottignies. We hebben dit experiment persoonlijk viermaal nader gevolgd en zijn tot het besluit gekomen dat de situatie problematisch is en dat ondanks het enthousiasme en de inzet van het personeel weinig verbetering te merken valt. Deze toestand hebben ze zelf als volgt gekenschetst: «We hebben een gebrek aan contact met de bevolking; de gemeentelijke overheid vormt een remmende factor en probeert ons te controleren; we hebben een gebrek aan technisch geschoold personeel en technische infrastructuur. Gedurende het jaar 1981 is de situatie verbeterd maar de basisproblemen blijven dezelfde.»

We menen dat de balans van deze experimenten zeer positief is en dat ze daarom terecht aanspraak maken op een wettelijke institutionalisatie. Uit goede bron werd vernomen dat de desbetreffende wetgeving door de wetgevende kamers zal besproken worden omstreeks september 1982.

Wallonië versus Vlaanderen

De experimenten met LTV en GTV in franstalig België werden op een intelligente manier gevoerd vermits men ervan uitging dat men eerst moest experimenteren en pas daarna reglementeren. Het is dank zij de grote bewegingsvrijheid die de verschillende experimenten gekregen hebben dat de huidige situatie zich heeft kunnen ontwikkelen. We menen daarentegen dat de experimenten zouden gefaald hebben indien men verplicht was geweest om de theoretische begrippen LTV en GTV zo getrouw mogelijk in de realiteit om te zetten. Het getuigt van de degelijkheid der experimenten dat de eigen ontwikkeling gevolgd wordt zonder zich hierbij angstvallig aan de theoretische begrippen vast te klampen.

In Vlaanderen daarentegen staat men op audio-visueel vlak nergens. De mediapolitiek (?) blijft beperkt tot het bekritisieren van de B.R.T. en het stimuleren van commerciële televisie.

Persoonlijk menen we dat de hierboven vermelde experimenten eveneens goed zouden functioneren in Vlaanderen en dat duidelijk gebleken is dat er interesse bestaat vanuit de bevolking en dat commerciële en/of politieke druk niet aanwezig is. We bedoelen hiermee niet dat de

ze «andere» televisie die in Franstalig België tot stand kwam moet gecopieerd worden maar dat er voldoende garanties bestaan opdat dergelijke experimenten ook in Vlaanderen zouden slagen. Anderzijds menen we dat de verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië niet mogen overdreven worden en merken we op dat boeiende experimenten zoals Canal C te Namen en T.V.C. Gembloux zich slechts op enkele kilometers van de taalgrens bevinden.

In een periode waarin we overstelpt worden met gestandaardiseerde en internationale televisieproducties vinden we het hoogdringend dat er werk wordt gemaakt van een televisie die de burger informeert over en betreft in het gemeenschapsleven van zijn eigen stad of gemeente. Tevens werd in Wallonië aangehouden dat de LTV of de GTV voor vele groeperingen de enige mogelijkheid is om eisen of standpunten aan een breder publiek bekend te maken en alzo enige reactie op gang te brengen.

De educatieve mogelijkheden van LTV of GTV zijn bovendien quasi onbeperkt. Het lijkt ons daarom onverantwoord dat de Vlaamse overheid de mogelijkheden tot experimenteren met een «andere» televisie zelfs nog niet in overweging neemt! Diezelfde kritische en wantrouwige houding die men hanteert ten opzichte van eventuele experimenten schijnt men niet te hanteren ten opzichte van commerciële televisie...

Voetnoten

(1) Canal Plus en Canal Emploi te Luik; Vidéo 600 te Verviers; No Télé te Tournai; T.V.C. Gilly (Charleroi); T.V.C. Gembloux; Canal C te Jambes (Namen); Vidéoscope te Rochefort; T.V.C. Ottignies.

Bibliografische gegevens

(1) Interviews met de promotors van de verschillende experimenten; interviews met de heer JOCQUET, M., binnen het Ministerie van Franse Cultuur, Service Audio-Visuel, belast met de evaluatie en de begeleiding en de evaluatie van de experimenten.

(2) Verscheidene artikels uit het tijdschrift *Vidéodoc*. Brussel, Edimedia, 1976-, 1-, maandelijks.

(3) De volgende rapporten:
Rapport d'évaluation des télévisions locales et communautaires, mei 1981.
Rapport de l'enquête sur les expériences de télévision locale ou communautaire, 1979.
(Ongepubliceerd materiaal opgesteld door het Ministerie van Franse Cultuur, Service Audio-Visuel).

De eindverhandeling van Luc Vandekerckhove, «Het profiel van de Nederlandse omroepverenigingen», Fac. Soc.Wet., Dep. Com. Wet., K.U.Leuven, juli 1982, 296 pp., promotor, Dr. W. Van der Biesen, vormt de basis van volgend artikel.

de nederlandse omroep: wordt lid!

luc vandekerckhove

Inleiding

Het huidig BRT-statuut werd pas drie jaar geleden goedgekeurd; toch wil de regering Martens-Gol, op aansturen van de liberale coalitiepartner, het «monopolie» doorbreken, waarbij het doel alle middelen heiligt. De liberalen hebben zelfs hun klassieke zendgemachtigde verenigingen weer uit de porseleinkast gehaald, waarbij gelonkt wordt naar het Nederlandse omroepbestel(1). Dit zou garant staan voor het toppunt van omroepdemocratie, pluralisme, objectiviteit, kwaliteit enz.; in ieder geval zou het niet lijden aan de vermeende BRT-kwalen, integendeel.

De Belgische supporters blijken meestal slechts over enige vage noties van dat bestel te beschikken. Daarbij dient de prangende vraag gesteld of zij de toenemende discussies over de fundamenteën én de praktische werking van het bestel in Nederland wel volgen. Over de vertrossing is reeds veel inkt gevloeid (te recht!)(2) en de overheid onderneemt met wisselend succes pogingen om de nivellering en commercialisering van de Gooise omroep tegen te gaan(3). Maar ook externe spoken bedreigen het bestel: de satellieten, de toenemende bekabeling, de RTL-plannen, lokale omroep enz.(4)

Op vraag van de VPRO heeft een commissie Van Doorn (ex-KRO-voorzitter en ex-CRM-Minister) zich reeds over de problematiek gebogen en in haar rapport aanbevelingen geformuleerd voor een toekomstige omroepstructuur(5).

In deze context past het de fundamenteën en actuele ontwikkelingstendensen van die Nederlandse omroep in herinnering te brengen, waarbij een beroep dient gedaan op het schaarse empirisch materiaal dat vertrossingstendensen kan aan-

tonen, bijvoorbeeld documenten van de NOS-studiedienst. J. Wieten heeft met een aantal medewerkers de televisie-actualiteitenrubrieken onderzocht op hun selectiecriteria en diversiteit. Eveneens via een mededelingsanalyse hebben wij gepoogd na te gaan in hoeverre het profiel van de Nederlandse omroeporganisaties doorsijpelt in hun totale programmering én de actualiteitenrubrieken op de buis(6).

Op basis van de literatuur én de empirische bevindingen kan men reeds een voorzichtig antwoord geven op de vraag in hoeverre de Nederlandse omroep nog hét model van «ideologische decentralisatie en pluriformiteit» kan genoemd worden. Aanzet hiertoe is de hoofdbevinding dat men 3 soorten omroeporganisaties kan onderscheiden(7). De AVRO, TROS en de VOO vormen de eerste categorie, de KRO, NCRV en de VARA de tweede; de derde categorie wordt gevormd door de EO en de VPRO.

De AVRO, TROS en VOO

De AVRO (Algemene Vereniging voor Radio Omroep) erfde van haar illustere voorlopers (de HDO en ANRO) de optie om een algemene (lees: dé Nederlandse) omroep te worden, «zonder voorkeur van enige godsdienstige of politieke richting en met streving naar terzijdestelling van al datgene wat andersdenkenden zou kunnen kwetsen»(8). Maar dit witte neutrale blazoen zou volgens critici teveel besmeurd zijn door blauwe liberale tinten, o.m. via de fusie van de ANRO met het werkgeversinitiatief NOV; al even klassiek is trouwens de ontkenning hiervan door de AVRO-top(9). Het onderzoek naar de actualiteitenrubriek «Televisier Magazine» kan spijtig genoeg deze discussie nog niet beslechten.